

פניני הפרשה

וישב

עלון מס'

1168

שנה כ"ד התשפ"ג

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נייד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

מלאך גבריאל או שרו של עשיו

יוסף הצדיק מחפש אחר אחיו ואינו מוצא אותם. הוא אינו שואל אף אחד כי מבין שהם אורחים במקום ומהיכן ידעו מי הם והיכן הם רועים. והנה מוצא אותו מלאך, שנאמר "וימצאהו איש תועה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש", ופירש רש"י ש"האיש" הכוונה למלאך גבריאל. ואפילו שלפי פשוטו מבאר האבן עזרא שהיה זה עובר אורח, אבל רש"י לומד זאת מלשון הפסוק (כפי שמבואר בשתי חכמים) שיוסף שואל אותו "הגידה נא לי", ולא שאל "הידעת איפה הם", ומכאן שידע שהוא מלאך שיודע בדיוק היכן הם נמצאים.

והנה יש לשאול מנין לרש"י שמדובר דוקא במלאך גבריאל, אולי זה מלאך אחר שנקרא "איש", כמו שמצינו ששרו של עשיו גם נקרא "איש" (ויאבק איש עמו, ועיין רש"י)?

הדבר מתבאר על פי מעשה שהיה עם האדמו"ר רבי חיים מצאנז זצ"ל שפעם פנה אל אחד מחשובי העדה בבקשה שיתלווה וישוב עמו בעיר לקבץ נדבות בשביל יהודי נצרך שירד מנכסיו, אבל הלה לא נענה וטען שאין שעתו פנויה ואין הוא יכול לבטל מתלמודו עבור זה וכו'...

אמר לו רבי חיים מצאנז תוכחה נמרצת: מדוע אצל יעקב אומר רש"י שזימאבא איש עמו, הכונה לשרו של עשיו, וביוסף אומר רש"י שזימאבא איש הכונה לגבריאל המלאך?

אלא שההסבר לכך פשוט הוא, אצל יעקב מסופר שלאחר שהוא נאבק עם המלאך כל הלילה, ביקש ממנו יעקב טובה קטנה, שיברכהו! והמלאך השיב לו שאין שעתו פנויה ישלחני כי עלה השחר וצריך אני לומר שירה, אני עסוק באמירת שירה בלימוד תורה... מתשובה זו ברור אפוא שמלאך זה הוא שרו של עשיו, כי כשמבקשים טובה ואז בדיוק צריכים לומר שירה, וללמוד תורה... זה שרו של עשיו! אבל אצל יוסף נאמר וישאלהו האיש לאמר מה תבקש?, הוא ראה איש תועה בשדה ושאלו במה אוכל לעזור לך? הרי ברור שהיה זה המלאך גבריאל, שבוודאי היה אומר שירה לא פחות משרו של עשיו, ואף על פי כן מצא אפשרות להקדיש מזמנו לאדם הנצרך לחסד!

מפגל מלמדי השפלת	עצה טובה
<p>מה לומדים מן – סביבון</p> <p>הסביבון מסתובב למטה רק על ידי הסבוב למעלה. ואי אפשר לאדם להחליט לאיזה צד יפל הסביבון. וגם אם יסובב את הסביבון בכל כוחו, לא יועיל לו דבר, ורק דבר אחד "ירויה", שיצטרף הסביבון להסתובב עוד סבובים רבים, בכדי להגיע אל מקומו הנגזר עליו.</p> <p>כך היא הנהגת העולם, שכל מה שמסתובב פאן למטה – מסובב על ידי שוכן מעלה. ואין ביד האדם לשנות אפילו במלא נימה ממה שנגזר עליו, וכל הרבוי בהשתדלות רק יגרום לו שישתובב עוד סבובים רבים עדי בואו אל המנוחה ואל הנחלה.</p> <p>(הרה"ג ר' אלימלך בידרמן שליט"א).</p>	<p>הרגל את עצמך להראות לאנשים עד כמה אתה מעריך אותם. נסה לשלב בדברייך אמירות כמו: "מצא חן בעיני מה שאמרת", "אני שמח שהגעת" או "עשית את זה בצורה יוצאת מן הכלל"... עם זאת, היזהר מחנופה! ודא שאתה מבטא הערכה כנה, שלא על מנת לזכות ברווחים... (רבי נח וינברג זצ"ל בספר "מ"ח קנייני תורה" דרך ל').</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סעדון זצ"ל

"יש לנו להצטער גם על פטירת אדם זקן, ולא יאמר אדם הלא כך היא דרכו של עולם ומה יש לו לאדם כזה לחיות עוד הלא כבר הגיע לזקנה וחיייו עליו למשא, כי ההספד אינו עליו כי אם עלינו שחסרנו צדיק שהיה מגן על הדור. וזהו שאמרו: ביום שנפטר אברהם אבינו ע"ה, עמדו כל גדולי הדור ואמרו אוי לו לדור שאבד מנהיגו וכו', ר"ל אוי לו לדור דייקא ולא להנפטר עצמו, כי אברהם אבינו ע"ה כבר היה זקן ושבע ימים וצדיק גדול, אך ההספד הוא רק לדור שחסר מגן שלהם". ("מגיד חדשות" ח"י דרוש י"ז)

ויקחוהו וישליכו אותו הבורה וגו' וישבו לאכל לחם – נראה לבאר הטעם שישבו לאכל לחם אחרי שהשליכו אותו לבור ע"פ מ"ש בעל הטורים (וכ"ה ברשב"ם שם) פר' קדושים (פי"ט פס' כ"ו) עה"פ "לא תאכלו על הדם לא תנחשו" וז"ל "לא תאכלו על הדם" וסמך ליה "לא תנחשו" שלא ינחשו באכילה כדרך שעושים הרוצחים שאוכלים לחם על ההרוג שלא ינקמו גואלי ההרוג. ע"כ. וה"נ י"ל דהשליכוהו לבור שיש בו נחשים ועקרבים (כדאמרי' בשבת דף כ"ב ע"א) ע"מ להורגו, ולכן אכלו עליו לחם כדי שלא ינקמו מהם גואלי ההרוג. וכן יש לבאר עפ"ז מ"ש במלכים (ט' ל"ג-ל"ד) "ויאמר יהוא שמטוה (לאיזבל) וישמטוה וגו' וירמסנה ויבא ויאכל וישת וגו', שמה שאכל אחרי הריגתה הוא כדי שלא ינקמו ממנו גואלי ההרוגה. (הרה"ג ר' רחביה חרוק שליט"א).

ויבא הביתה לעשות מלאכתו – בגמרא מסכת שבת (דף מ"ט ע"ב) איתא: רב ושמואל, חד אמר: מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה, אלא שנראתה לו דמות דיוקנו של אביו וחזר בו. ע"ש. ואפשר לרמוז "ויבא" אותיות "אביו" למפרע, לרמוז להאמור שאביו נראה לו. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

ידיעה

וכן לגבי מה שהגאון רבי יהושע בעז בעל שלטי הגבורים לימד היתר על פאה נכרית, בשו"ת בית נאמן ח"ב (חאה"ע סי' כ' אות ו') כותב מרן ש"אין להוכיח מזה שכך מנהג הספרדים, "כי הרב ז"ל חי באיטליא בתקופת הרנסנס, שכמה מגדרי הצניעות נתרופפו אז, ואין ראייה משם לשאר ארצות המזרח". ומשער שם שיסוד הפרצה של פאה נכרית התחיל באיטליא (והרב שלטי הגבורים טרח למצוא להם סמך) ומשם התפשט בעולם כלו.

לפעמים ידיעה פשוטה על תולדות הפוסקים עלולה להפוך עולמות. הנה כמה דוגמאות שמביא מרן בהקדמת "ארים נסי" גיטין (עמ' 89):

יש שלשה חכמים המכונים רשב"א: רבי שמעון בן אלעזר (תנא), רבנו שמשון בן אברהם משאנץ (מחבר הפירוש לסדר זרעים וטהרות, והוא רשב"א הנזכר בתוספות), ורבנו שלמה בן אדרת (הרשב"א הספרדי). מחוסר ידיעה בזה הדפיסו המדפיסים בשערי תשובה א"ח (סי' א' סק"ב) "דהרשב"א ס"ל בברכות דכולי ביתא כד' אמות דמיא", והוא ט"ס וצ"ל דרשב"א ס"ל בברכות (דף כ"ד ע"ב), והוא רשב"א התנא.

כן יש שלשה חכמים המכונים הראב"ד: ר' אברהם אבן דאוד הלוי מח"ס הקבלה, רבנו אברהם בן דוד בעל ההשגות, וחותנו רבנו אברהם אב"ד בעל האשכול. ומפני דמיון ראשי התיבות: הראב"ד - הר"א אב"ד, נפלו טעויות בספרים ומחליפים חתן בחותן.

עוד הוא מציג שם ידיעה פשוטה שספר "משמרת הבית" חיברו הרשב"א עצמו להגן על ספרו "תורת הבית" מקושיות הרא"ה. ודלא כמי שכתב שלפעמים הרב משמרת הבית לא הבין כוונת הרשב"א...

ידיעת תולדות חכמי ישראל ופרטי חייהם, מועילה פעמים רבות להבנת משנתם ולא פעם מיישבת תמיהות גדולות.

לפעמים ידיעה על כך שחכם פלוני התמודד בדורו עם קראים או חכם פלמוני התמודד עם משכילים, עשויה להסביר כל מיני פסקים שלו (ראה בהקדמת ארים נסי גיטין עמ' 14).

ישנן הוראות והקפדות מסוימות שבהכרת הרקע של התקופה מקבלות משמעות שונה לחלוטין. הנה דוגמא: ידועים דברי הרב פנים מאירות (הו"ד בספר הליכות עולם ח"ג עמוד ס"א) שכתב בתוקף רב נגד לבישת בגדי לבן בשבת, וז"ל: ובזמננו בעוה"ר תחתונים למעלה ורבו זחוחי לב הרוצים לדמות עצמם לגדולים שהיו מפורסמים לחסידים וקדושי עליון ולבשו בגדי לבן, והעושה כן יצא שכרו בהפסדו וכו'. ע"ש. ויש שרצו ללמוד מדבריו שאין ללבוש בגדי לבן בשבת מחשש יוהרא.

מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א (באו"ת כסלו תשס"ח במכתבי תורה) מעיר שאין ללמוד מכך לאסור בגדי לבן בשבת שכן "קרוב לודאי שדברים אלו לפי זמנם ומקומם נכתבו, שהיו בזמנו כל מיני כתות שבתאים ופרנקיסטים הנתלים בספרי הקבלה, וגם בתנועת החסידות שהתחילה אז להוציא פרח ולהציץ ציץ רבו המתנגדים והחושדים, וביניהם הגאון בעל מרכבת המשנה בהקדמתו (עיין סיפורי חסידים לרש"י זוין, תורה, סימן תקל"ו) והיעב"ץ והנוב"י והגר"א ועוד. אבל בזמננו הרוצה להתחסד וללבוש לבן בשבת הרשות בידו, ואין כמעט מה להתייחר בזה, ובפרט אם אינו יודע ללמוד, אדרבא יקבל בושה מזה" (ובעיקר לבישת בגדי לבן בשבת, עיין עוד באו"ת טבת תשמ"ה מ"ש מרן בזה).

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

שפה אחת ודברים אחרים

השיבו הגר"א: הנה שנינו במשנה (בסנהדרין כ"ט ע"א): "כיצד בודקים את העדים? היו מכניסים אותם ומשיירים את הגדול שבהם וכו', ואחר כך מכניסים את השני ובודקים אותו, אם נמצאו דבריהם מכוונים...". לכאורה מלת **נמצאו** מיותרת, אלא כאן לימדנו רבנו הקדוש פרק בתורת-הנפש. כלל גדול הוא, שאין שני בני אדם מדברים בסגנון אחד, וכששני אנשים מספרים עובדה אחת, מוכרח שכל אחד יספר הדבר בלשון אחרת. ולכן בבדיקת העדים העיקר הוא שתוכן הסיפור שווה ומכוון אצל שניהם יחד, אך אם דברי שניהם מכוונים גם בתוכן וגם בסגנון, יש מקום ברור לחשוד כי בדו הדברים מלבם ותכנון עדותם איש עם רעהו בעצה אחת. וזהו דקדוק לשון המשנה – "אם נמצאו דבריהם מכוונים", כלומר, אם אנו ממצים את עומק עדותם ומוציאים כי דבריהם מכוונים ותוכן אחד לשניהם, נוכל לסמוך על עדותם. במעשה שלפנינו, שמעתי בהקשבה מיוחדת את עדות שני העדים, ונוכחתי כי לא רק תוכן אחד לעדותם אלא גם שפה אחת לשניהם. ומכך הסקתי כי שיננו מראש את עדותם בינם לבין עצמם והמה בדאים. וכדי לאשר את השערת, התחלתי לצעוק "עדי שקר הם", ורמאים אלה רעדה אחזתם, ומיהרו להודות על האמת.

מעשה מופלא זה הובא על ידי מרן הגר"מ מאזוז שליט"א בספרו "מגדולי ישראל" ח"א (במאמר על הגר"א). ושם סיים: "אחר החיפוש מתברר, שמקור דברי הגר"א בירושלמי סנהדרין (פ"ג ה"ה ופ"ד ה"א) והביאו הרא"ש פרק זה בורר סימן ל"ב: רבא (נ"א רב הונא) כד הוה חמי סהדי מכוונא הוה חקר, כד הוה חמי סהדי הכי והכי הוה מכוין. ונפסק בטוש"ע ח"מ סי' כ"ח ס"י: אם העדים אומרים עדותן מכוונת בלשון אחת ממש, יש לחוש שמשקרים ובעצה אחת כיוונו לשונם וצריך לחקור ולדרוש אותם. ע"כ. חידושו של הגר"א היה בזה, שכיוון את השעה בדיוק לצווח "עדי שקר הם" עד שחשבו העדים שדבריו כמפי נבואה ונשברו והודו, וגדולה מזו: בגילוי המקור לדברי הירושלמי בייתור מלה אחת במשנה".

לאחד מנכבדי העיר שקלוב היתה בת יחידה נאה וחסודה, והשיאה לבחור תלמיד חכם. כשנתיים לאחר התתונה, הבחין בה השכן, שהיה בחור רווק, וחמד אותה בלב. אך מאחר וכבר נישאה לאחר, חיבל תחבולות היאך יוכל לקחתה לו לאשה. מה עשה אותו בן בליעל? הלך ושכר שני עדי שקר, אשר באו והעידו בבית דינו של הגאון רבי יהושע צייטלס זצ"ל (השר מאושיצה), כי ראו בעיניהם כי אשה זו חטאה תחת אישה.

בעדותם של אלו, נכחה האשה אשר צווחה במר לבה כי לא היו דברים מעולם, והכחישה את עדותם בכל תוקף. גם אביה שהיה שם צעק מנהמת לבו כי עדי שקר הם. חקר הגאון רבי יהושע את העדים שתי וערב, והנה שניהם העידו בשפה אחת ודברים אחדים, ולא נמצאה כל סתירה בעדותם. מאידך, ניכרים היו דברי אמת בפי האשה, ורבי יהושע חש כי הדין מרומה. מכיון שקשה היתה עליו ההכרעה, החליט לנסוע אתם אל הגאון מוילנא יחד עם העדים והבעל והאשה, כדי שיחוו דעתו בדין אם האשה מותרת לבעלה.

כשהגיע רבי יהושע לפני הגר"א, שח לו להגר"א כל המעשה שבא לפניו. שמע הגאון וענה: "לא נביא אנכי ולא בן נביא, ולא אוכל לחוות דעתי כל זמן שלא שמעתי בעצמי את דברי העדים".

באו העדים לפני הגר"א, והוא האזין להם ברב קשב זה שלא בפני זה. שני העדים חזרו מלה במלה על עדותם, כפי שהעידו כבר לפני רבי יהושע. והנה אך סיים העד השני את עדותו, קם הגר"א על רגליו, וצעק: "עדי שקר אתם, עדי שקר! הודו ששקרתם!".

השתוממו כל הנוכחים במעמד, וגם העדים נפלה עליהם אימתה ופחד, ומתוך רעדה הודו כי אמנם מכרו נשמתם בעד בצע כסף והוציאו דבת-שוא על בת ישראל כשרה חפה מפשע. כשעזבו העדים את המקום, פנה רבי יהושע אל הגר"א ושאל: "למדני רבי ומורי, איך הכיר לדעת כי עדי שקר הם?".

ראשון בקודש

הראשון שנתן מעשר

אברהם אבינו ע"ה שנתן מעשר משלל המלחמה למלכי-צדק מלך שלם שהיה כהן לאל עליון (בראשית יד, יח-כ).

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאוזו שליט"א

שאלה: ראיתי מסדרי קידושין שבין ברכת האירוסין לנתינת הטבעת אומרים לחתן לומר לעדים "אתם עדי". והנה נודע שדעת רוב הפוסקים ומרן שברכת האירוסין היא ברכת המצוות, ואם כן לכאורה עדיף שהחתן יאמר כן לפני הברכה כדי למעט בהפסק כמה שיותר. וכן לגבי מה ששואלים את העדים אם הטבעת שוה פרוטה, אולי עדיף לעשות זאת לפני הברכה, שהרי אפשר שיגידו שאינה שוה פרוטה והוא ברכה לבטלה? תשובה: אין צורך לא בזה ולא בזה. זה מענין הקידושין ועדיף מגביל לתורי. אי אפשר לשאול אם שוה פרוטה לפני הברכה. וגם לומר "אתם עדי" רק בשעת מסירת הקידושין.

שאלה: האם נכון להקפיד לשתות רביעית מכוס שבע ברכות כמו בקידוש? תשובה: נכון. וכן דעת הרב חיים קנייבסקי.

שאלה: בזמן המולד בלוח שנה, האם עדיף לכתוב חלקים או שניות (כגון במקום 10 חלקים – 33 שניות ו- 1/3 שניה)? תשובה: לכתוב חלקים, אין מקום לכתוב שניות ושלישיות.

שאלה: האם אפשר לגדל בבית בעלי חיים עבור עיסוק הילדים? תשובה: מהורים, כן.

שאלה: אדם שמתפלל תפלת ערבית לפני השקיעה, האם מונה מאה ברכות מתפלת ערבית או מהלילה? תשובה: מערב עד ערב.

שאלה: האם עדיף שמלמד בת"ת ימנע מלאכול עם תלמידיו כדי שתהיה יראתו עליהם, או שאדרבא עדיף שיאכל עמם כדי שיראה להם דוגמא אישית כיצד אוכלים וכיו"ב? תשובה: עדיף לאכול עמם בנחת ובכבוד ולא בהלעטה.

שאלה: האם מותר להעביר לקופאית תשלום מידו לידה? תשובה: אין איסור אלא אם כן הדבר מביאו לידי הרהור (בית יוסף אה"ע סוף סימן כ"א).

שאלה: האם מותר להדליק נרות חנוכה בשמן המפיץ ריח טוב? תשובה: כן. ואין זה בכלל שאסור להשתמש בהם, וכמו שאמרו בגמ' (יומא דף ל"ט סע"ב) שאין כלה צריכה להתבשם בירושלים מפני ריח הקמורת. רק שלא יכוונו לכך כמ"ש התוס' שם. ואכמ"ל.

שאלה: אני בחור ישיבה בעל תשובה, ולצערי הרב בבית הורי לא מדליקים נרות חנוכה. האם אני צריך לנסוע בכל יום הביתה להדליק ולשוב לישיבה? תשובה: תכוין לצאת ידי חובה בהדלקת בית המדרש.

שאלה: האם אדם שמדליק חנוכה בחלון, צריך להניחה בצד ימין שבחלון? תשובה: הרי אין שם מזוזה, ואם כן עדיף בצד ימין.

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל

לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל
לע"נ יוסף יצחק ז"ל בן שושנה תבלח"ט

להצלחת פסח יוסף בן מלכה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל